

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لے کے ناں میں سوہنے رب دا کراں کلام بیان
مہر محبت کرنے والا اچا اُسا ناں

میںاتے جام

خیام ہندکو شاعر شباب
اُستاد آغا محمد جوش
دائن تے شخصیت

مینا تے جام

(ہندکو حرفیاں)
دوسرا ایڈیشن

مرتبہ

محمد ضیاء الدین

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

جملہ حقوق محفوظ اُن

میناتے جام (دوسرا ایڈیشن)	نام کتاب
آغا محمد جوش	شاعر
محمد ضیاء الدین	مرتبہ
ہندکو حرفیاں	موضوع
محمد عتیق	کمپوزنگ
ثاقب حسین	سرورق
2017ء	سال اشاعت
محمد ضیاء الدین، چیف ایگزیکٹو کمیٹی، جی ایچ اے	اہتمام اشاعت
300/- روپے	قیمت
گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور	مطبع
جی ایچ اے لیزر پرنٹنگ، پشاور	پرنٹر
978-969-687-023-4	ISBN No.
گندھارا ہندکو اکیڈمی، 2 چنار روڈ، آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن پشاور	ملوٹس واپتہ

گندھارا ہندکو اکیڈمی پشاور

2- چنار روڈ، آبدہ، یونیورسٹی ٹاؤن، پشاور

091-9218164, 9218165

www.gandharahindko.com

انتساب

جوش چاہندے

حضرت محمد ﷺ

دے خادماں دا پیر زمی تے ہووے اسمان تے ہتھ

ترتیب

نمبر شمار	عنوانات	صفحات
1	عرض۔ زیڈ آئی اطہر	ر
2	جوش ”نقیب حق“۔ یوسف رجا چشتی	س
3	ہندکو دا جام۔ محمد ضیاء الدین	ق
4	حمد: ح۔ حمد دے لائق اے ذات تیری	1
5	نعت رسول مقبول: د۔ دنیا تے چھا جا طوفان بنڑ کے	2
6	دعا: ا۔ اقبال جیسا دل عطا کر دے	3
7	مجھ گنام۔ اپڑے بنڑ جان دین میں شاعر نہیں آں	4
8	عورت: ا۔ اپڑی حکومت دے حاکماں سی	5
9	اپڑی متاع حیات دیناں	6
10	اُتھے پھسایا اے دل پیہڑا	7
11	اچن چیت جدائی دی خبر سزو کے	8
12	اُدھر میں چمکناں تعظیم کرناں	9
13	اُڑ گئے رنگ نجومیاں دے	10
14	ازل سی پیسے کے غم نال آیاں	11
15	اُف دل سزو کے بریاں ہو یا	12
16	اس قدر غم جاں گزین ہوئے	13
17	اس قدر مست رفتار تیری	14
18	اسی دے کولوں دن رات منگناں	15
19	اکھیاں تیریاں دو پیارے	16
20	اکھیاں دے کیوں نہ احسان مناں	17

18	اکھیاں وچ پھر کے بارود کالا	21
19	الف۔ اپڑے چھوڑے پرانے چھوڑے	22
20	اللہ والیاں دی گفتگو اندر	23
21	اواہ۔ پے شکوہ شکایت کردے	24
22	اوبت۔ پتھر دے ہار جس وچ	25
23	ایسی پلانیٹا شراب ساتی	26
24	ایہہ زمین ساری پاکستان دی اے	27
25	بٹاں دے ہار خاموش ہو گئے	28
26	بتیرے معشوقاں دے نال پھر دے	29
27	بخت تے تحت مولا دیندے	30
28	برا امیراں نوں کیوں کہنیں	31
29	ب۔ برق ہے قدیاں وچ کار تیرے	32
30	بزم ہے شاعر فرزانیوں دی	33
31	بندیاں نال زینت زمین دی اے	34
32	بوسے دو تین قصور کیپتے	35
33	بول نہ بول نہیں زور میرا	36
34	پتھراں دے تلے زمین اندر	37
35	پنچ وخت موذن اعلان کردا	38
36	پہل گئے غیر خیال سارے	39
37	پیدائش سی لے کے میں ہون توڑی	40
38	ت۔ تیری محبت وچکار میں نے	41
39	تیری یاد آ جاوے تا اُس ویلے	42
40	تیری یاد وچ جو جو شعر لکھے	43

41	تیرے ای دردی دہلیز اُتے	44
42	تیرے خیالات دی خواب گاہ وچ	45
43	تیرے دونیناں دیاں برچھیاں نے	46
44	تیرے سی منگناں مولا میرے	47
45	تیرے شیش محل دے کول آکے	48
46	تیرے عشق وچ تیری تلاش اندر	49
47	تیرے نعلین دی گرد لیکے	50
48	جا بجا دلاں دے پھسا نڑیں نوں	51
49	جان تک جاوے پروا کج نہیں	52
50	جل گئی جوانی خدا جاترین	53
51	جلوہ تیرا کھناں دیدیاں وچ	54
52	جنے دل میرا کو اب کیئے	55
53	جوق در جوق پئے لوک آندے	56
54	چلو وچ مینوں پلاساقی تینگلی	57
55	حسن دے شہر وچ وہمیاں نے	58
56	حسن نوں طلب نمائش دی اے	59
57	حقیقت وچ او انسان نینگا	60
58	خالق د و جہان والے	61
59	خانہ دل میرا پھونک تانہ	62
60	خس وی نینگان وزن میرا	63
61	خفا کیوں ہونیں محبوب میرے	64
62	خون دے آنسو دن رات رساں	65
63	دردی خالی کلام اُسدا جس دے	66

64	درد دے چہک نہیں سوال کر نہیں	67
65	دساں حالات کے عشق دے میں	68
66	د۔ دل اودل نصیب ہووے	69
67	دل دی قلعہ تے قائم ہو کے	70
68	دور تو ہوویں اندھیر ہوئے	71
69	دور کر منہ تو محبوب زلفاں	72
70	دوش ہواتے سوار پھر نہیں	73
71	دنیا دے شور و غوغا سنڑ کے	74
72	د۔ دولت او جیہڑی تقسیم ہووے	75
73	دولت دان شہ عجیب نشہ	76
74	دولت دے مالک کن کھول کے سنڑ	77
75	دکھ کے پینا شراب پیناں	78
76	دکھ کے چن شرمائے کیوں نہ	79
77	دکھ کے مصحف رُخ تیرا	80
78	دکھ کے منہ چھپا لہڑاں	81
79	دکھ نجومیاں قرعہ سٹ کے	82
80	دکھ نجومیاں ہتھ میر	83
81	دکھ نہ میرے سی پھیر منہ نوں	84
82	دکھے میں وچ نور کر کے	85
83	ذرے نوں چائے خورشید کر دے	86
84	رات دن پیناں شراب پیناں	87
85	زُلاں کیوں قدماں وچکار تیرے	88
86	ر۔ روبرو میری نماز وچ لہی	89

87	رگ رگ وچ خون مل خون ہو کے	90
88	زربان محبوب دی خوب بولے	91
89	زن و مرد تے خورد و کلاں واللہ	92
90	سارادن تیرے زخسار دیکھاں	93
91	ساقیا بہر خدا اج تا	94
92	ساقی حسن شراب دے دے	95
93	ساقی کر جو دستا اجتا	96
94	سائیں دے چمن دا پھل باقی	97
95	ستنگر فلک نوں عام کہندے	98
96	سخن وری دے مدان اندر	99
97	سمجھ نی سلناں لا علم کیوں کر	100
98	شکوے شکایت نوں چھوڑ دے تو	101
99	شہر خموشاں دی سیر گاہ وچ	102
100	سمع دے شعلے نال او بولے	103
101	شع رونی اس قدر کہ بزم اندر	104
102	صبح تے شام پلا ساقی	105
103	صبح شام کتاب میں پڑھ کے	106
104	صدر محترم تیری کمان اُتے	107
105	عاشق ختم رسل ہو کے	108
106	عیش دی مٹی تقسیم ہو گئی مرے حصے	109
107	عشق پیر بی اے تے اُستاز بی اے	110
108	عشق دیاں بخششاں کو نونگنیں	111
109	عشق دے عجب دستور دیکھ	112

110	عشق دے نام نوں لیبر یا ای ای	113
111	عشق فراق دی اگ لاکے	114
112	عشق نوں جیہڑے رفیق مجھن	115
113	عشق نیں جس دے دماغ اندر	116
114	عشق نے ایہہ رنگ عجیب دے	117
115	عشق نے نسکن ہجر اں مارا	118
116	عشق وچ دل ناشاد کولوں	119
117	عقل تے فکر یکا راتھے	120
118	علم نوں پڑھ پڑھ عالم بن نہیں	121
119	عنا فلا صدق دے نال دل دے	122
120	عزت دے پہکھے گنڈ انگلیاں تے	123
121	غیرت کر مسلم خدا واسے	124
122	فلک دے تلے زمین اُتے	125
123	فن تیرا کی داماہر ہوکے	126
124	قاصدا دونوں نکال کے تے	127
125	قدرت نے خطہ چین اُتے	128
126	قدم دے تلے ذلیل ہوندا	129
127	قدم دے تلے محبوب میرے	130
128	قطرہ اشک نوں آب نہ کہہ	131
129	کس طراں آواں قریب تیرے	132
130	کس طراں تنوں پہلا دیواں	133
131	کوئی قدم نی چکيا بغیر تیرے	134
132	ک۔ کیسے دن کا تب ازل لکھے	135

133	گلاں نال پہریا جہان سارا	136
134	لکھاں ماہراو شرمسار ہو گئے	137
135	م۔ مالک ہردو جہان مینوں	138
136	مٹی دے بُت سنگار کر کے	139
137	مزے نماز دے او جانزن	140
138	ملے گراُس دی شراب تہوساں	141
139	منگ کے پیٹھیں سی زہرا چھی	142
140	منگناں مولاسی وصال تیرا	143
141	منوں گر پہلے سی خبر ہوندی	144
142	منوں معراج دی رات ہوی	145
143	منے محبوب دے عشق اندر	146
144	مومن تو شان پچھا نرا پڑی	147
145	م۔ مہر کر تو یا جفا کر تو دیکھے	148
146	میری شراب دے رز نہ پچھ	149
147	میناتے جام دی سرخ پری	150
148	میری نصیحتوں یاد رکھیں	151
149	میرے دل دی قیمت نگاہ تیری	152
150	میرے دل دے آئینے وچ دیکھ صورت	153
151	میرے محبوب کج بول تاسی	154
152	جس دے بغیر آرام نینگا	155
153	جس نال بوت پیار آیا	156
154	کاتب ازل نے عیش والے	157
155	کدے نہ ہساں نہ قدم رکھساں	158

عرض

زیڈ۔ آئی اطہر

اللہ تعالیٰ تے اُسدے محبوب پاک حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی حمد و نعت دے بعد میں اپڑے آپ نوں بڑا ای خوش نصیب سمجھنا واں کہ منے اُستاد مكرم خيام ہندکو، شاعر شباب استاد آثمہ محمد جوش دے جیندے جاگدے تے مٹھے کلام نوں آپڑی کمزور سمجھدے مطابق ترتیب دے کے استاذ جوش دے مداحواں دے سامنڑے لیانڑیں دی سعادت حاصل کیتی اے۔ ”مینا تے جام“ تو اڈی خدمت اقدس وچ حاضر اے۔ مینا تے جام نوں اج سی بہت پہلے تو اڈے سامنڑی پونج جاڑان چاہیدا ایا۔ افسوس اس گہلد اضروراے کتاب نوں منظر عام تے آنڑیں وچ دیر ہوگئی اے۔ دیری دی وجہ ایہہ ائی کہ جوش صیب دا پورا کلام قارئین تک پونچے مگر افسوس اس گہل دے کہ بوہت سارا کلام ساڈے ہتھاں سی بوہت دور چلا گیا وے۔ آخر مجبور ہو کے اوکلام تو اڈے سامنڑیں پیش کیتا جاندا پیا وے۔ جیہڑا بوہت تھوڑے انشاء اللہ العزیز، کوشش جاری اے کہ باقی ماندہ کلام بھی تو اڈے تک پونچا دین۔۔۔

”مینا تے جام“ دے بعد بوہت جلدی ”مینا تے جام“ دے خالق تے اُس دے فن دے بارے اج مقالیاں دا مجموعہ انشاء اللہ پیش کرنے والے آں اس مجموعے اج مقالہ نگار حضرات جوش صیب دی مکمل تصویر اپڑی تحریر دے کینوس تے لیا کے سواڈے تک پونچا سن۔

زیر نظر کتاب اُچ صرف جناب یوسف رجا چشتی صیب دا مقالہ ”جوش نقیب حق“ دے عنوان نل شامل اے۔ میں جناب رجا چشتی صیب دا بے حد شکر گزار آن جناناں نے اپڑی بے حد مصروفیات دے باوجود جوش صیب دی شاعری دے بارے اج اپڑے زرین خیالات دا اظہار کیتا وے۔

اخیر اُچ میں محترمہ راحت جوش صیبہ دا شکریہ ادا کرنا بے حد ضروری سمجھنا واں جناناں دی خاص

مہربانی نال ”میںاتے جام“ تو اڈے سامنڑیں حاضر اے۔

منے ہک پر خلوص کوشش کیتی اے میں جانڑنا واں کہ میرے سی اس کتاب دی شان نوں دو بالا کرنے
اچ ضرور کوتا ہی ہوئی ہوسی۔ منے آپڑی نا چیز کوشش دے مطابق آپڑا فرض ادا کیتا وے اس دے باوجود اگر
کوئی ترتیب وچ غلطی یا کتابت دی غلطی رہ گئی ہو وے تا میں اُمید رکھناں واں کہ قارئین کرام آپڑی نیک آراء
سی نواز دے ریں تاکہ آئندہ ایڈیشن اچ آپڑی غلطی دا ازالہ کرسکاں۔

.....

جوش ”تقیب حق“

یوسف رجا چشتی

انسان نُوں اشرف المخلوقات دا خطاب بلاوجہ نہیں ملا بلکہ باقی جملہ مخلوقات سی اس نُوں ممیز کرنے والی صفات دی وجہ نال اس نُوں ایہہ شرف حاصل ہو یا وے تے ایہہ شرف بلاشبہ احساس تے اس دے نمونپا نڑے والی حیات و صفات مثلاً حق گوئی، خلوص، بے باکی، رفعت معیار، جرات اظہار تے کدی کدی تلخ نوائی دا امتقاضی اے برے تمام صفات مثبت داسرچشمہ نیں۔ جدوانسان انہاں صفات سی بے بہرہ ہو جاوے تا اس دے سرتے فطرت دا عطا کردہ تاج شرافت نہیں سجدا۔ احساس دا ایہہ زیور جیہڑا سب سی افضل وصف انسان اچ پیدا کرداوے اوہ حق گوئی اے تے کائنات اُج حق گوئی دے شرف دے دو مظہر نیں۔ آئینہ تے شاعر۔ اگر آئینہ چہرے دے داغ نُوں عیاں کردے تا اُس نُوں غصے اُج توڑ دینڑاں دیواگی دی علامت اے، لہذا شاعر نُوں اس دی حق گوئی دی وجہ سی مطعون کرنا یا پابند تعزیر کرنا بی ویسی ای دیواگی اے۔ فرزاگی دا ثبوت اُج مہیا ہوسکد اوے کہ آئینے نُوں اس دی حق نمائی دا جو ہر بخشے وے اس نُوں صاف تے شفاف رکھا جاوے تے اس دی حفاظت کیتی جاوے اسی طرح شاعر دی حق گوئی نُوں نمونختہ یں وے اس دی سرپرستی کرنی چاہیدی اے تے اس نُوں جرات اظہار دی دعوت دینڑی چاہیدی اے تاکہ اوہ تعمیر معاشرہ اُج آپڑا مثبت کردار ادا کرسکے۔ شاعر نُوں ایہہ احساس دلانا چاہیدے کہ اس دی حق گوئی معاشرے دی صالح تعمیر نو وے ابنائے زمانہ دے ہر قسم دا تعاون وصول کرسی۔ ورنہ اس دی حق گوئی تے شاعرنوں توڑ پھوڑ کے معاشرے دی تعمیر دا دعویٰ کرنا کوئی معاشی خدمت عینگا۔ زندگی تلخ کرنا زندگی اچ اندھیرے پہر دینے دے مترادف ہے۔ اس دی زندگی نُوں اسان ترین تے روشن ترین بنانا چاہیدے تاکہ معاشرے دی خدمت اُج اس دی صلاحیت سی استفادہ کیتا جاسکے وفات دے بعد اس دی حق گوئی دی رسمی تعریف کیتی جاوے تے اس سی شاعر دی روح

توں ایصال ثواب ہوسی نہ معاشرے دی کوئی خدمت ہوسی۔

جدو معاشرے اچ حق گوئی توں سادگی تے حماقت، رفعت معیار توں غرور، تلخ نوائی توں شراکتیزی، خلوص توں بے وقوفی، بے باکی توں گستاخی تے جرات اظہار توں بے ادبی داناں دتا جاوے تہ زندگی اچ اناں مصلحتاں دے جبرداشکار ہونڑے ولے حق گو دانشواراں نوں اگر اناں دی زندگی اچ اوہ مقام نہ ملے جس دے اوہ مستحق نیں تا ایہہ قصور معاشرے داوے تے اچ دے سخن فہم ذہن دی بے بسی اے، اس صورت اُچ اگر اناں دی وفات دے بعد یاد کرنے دا اہتمام کیتا جاوے تا بی قابل تحسین اے۔ تے اچ جدو اسی پشتور دے حق نوا مغز گو جوش دے کلام نوں پڑھ رہے آن تا اس دی طباعت دا اہتمام کرنے والیاں دی عمراں تے وسائل توں دیکھ کیہہ اُنہوں مستحق مبارکباد سمجھنے آن۔ اُنہاں نو جوان ذہناں دی جلائی ہوئی شمع جس رستے تے روش کردی اے خدا کرے اوہ اُنہاں خواجگان ادب توں بی نظر آوے جیہڑا روشن، جوان، خلوص پرور سوچاں والے جواناں دے رستے اچ اپڑی انا نیت تے مصلحتاں دی آں دیواراں کھلو اندے آں آپڑا مقام بزم خود مستحکم کردے تے خوش ہوندار بہند اوے۔ جوش اگر ہند کو دا شاعر ایا تا اس دا مطلب ایہہ نہیں کہ اوہ صرف ادارہ اشاعت ہند کو تے اپڑا حق رکھدین، آخر اوہ پشتور بلکہ صوبے دے خوش نوا شاعر اے اس دے پورے صوبے تے اُناں داں حق اے۔ منے چند ہک مشاعریاں اچ اُنوں سنز ایا تے اوہ یقیناً مشاعرے لوٹنے والے انداز دے مالک اے۔ کم از کم اُنہاں دی تکتہ سنجی، بندشاں، تراکیب، استعارے چونکا دینڑے والی ہک انتہائی شیریں زبان دے واضح عناصر دے علاوہ اسان زبان، روزمرہ دیاں گلاں، زندگی دے مضامین، سہل ممتنع دی خوبیاں لتے ہوئے اے، سدھی جی گل اچ اوہ اپڑے انداز بیان سی تا اثر تے مٹھاس پھر دیندے اے۔ ایک سادہ جی حرنی اُناں دی سنزوتے سادگی تے پرکاری ملاحظہ فرماؤ:

ز۔ زبان محبوب دی خوب بولے   واہ واہ مٹھیاں مٹھیاں بولیاں دو
کدی ہاں کرے کدے ناں کرے   گلاں سجدیاں پہولیاں پہولیاں دو
سونڑے مکھ تو زلفاں چکلیاں جد   اکھیاں کھولیاں پھولیاں پھولیاں دو
لگیاں ڈاڈیاں جوش دے وچ سینے   نگہ والیاں کالیاں گولیاں دو
(جوش دے سینے اچ دی بجائے جوش دے وچ سینے تے کالیاں گولیاں دو دی خوبی ہک شاعر بخوبی سمجھ

(سکدے)

جوش دے کلام اُج تشبیہ واستعارہ دے کمالات اتنی افراط نال ملدے نیں کہ اُنہاں دی تلاش تے رشک آندے۔

الف اس قدر مست رفتار تیری جیسے قداماں وچ موج دریاں دی اے
 پہولی صورت تے شرم وحیا ایسا جیسے پتراں وچ کلی گلاب دی اے
 تیری چشم میخا نہ تے لب ساغر تیرا قد یا بوتل شراب دی اے
 جوش پیری وچ شاعری جوان کردی اے کرامت سب تیرے شباب دی اے

تے اُج تشبیہات تے استعارات دیگر محاسن سخن دے نال اُنہاں دے کلام اُج ہر جگہ نہایت فن کارانہ پرکاری نال اُج بندھی ہوئی مل دی آس نیں جیویں کسی ہار اُج مختلف خوبصورت گننے نہایت چابکدستی تے فنکاری نال جڑدے گئے ہوں۔ شدت احساس جیہڑا شاعر دا خاصہ ہونداوے جوش دے کلام اُج ہر جگہ واضح نظر آنداوے۔ ظلم، زیادتی، بے مروتی، بے حمیتی، عدم مساوات، حق تلفی، خود بینی ہر اور اُنہاں دی زبان کھلواندی اے تے اوہ تلخ نوائی تے مجبور ہوندے نیں، ایہ تو تک کہ خود ہک قدامت پسند معاشرے دا فرد ہوندے ہوئے بھی عورت دے معاملے اچ مرد دی خودداری تے غصے دا اظہار کردے نیں۔

زن و مرد تے خورد وکلاں واللہ مالک ملک اندر ہر اک چیز دا اے
 ایہہ تفریق کیوں تیری پیدائش اندر کوئی آقا کوئی پتھر دلیز دا اے
 مرد پلا جس دے آغوش اندر اُس مظلوم دا درجہ کنیز دا دے
 نام عورت دا جوش پاپوش توبہ اے مقولہ کس بدتمیز دا دے

اڑے شہر دے پہرے بازار وچوں عورت عزت بچاکے نہیں لنگ سکدی
 مرد دنیا دے رنگاں نوں رنگ سکدا عورت مرضی دا رنگ نہیں رنگ سکدی
 جوش مرداں نوں چاہیے انصاف کرنا عورت سب بنڑ کے نہیں ڈنگ سکدی

اُنہاں دی فطرت دی حق پرستی اُنہاں دے کلام اُج نہایت واضح شکل اُج نظر آندی اے۔

ج۔ جان تک جاوے پرواہ کج نہیں اودا گل کر ساں جیہڑی حق ہو سی
 نہ ایہہ ظالم ریہسن نہ مظلوم ریہسن ایہہ جہان سارا لق ووق ہو سی
 ذرے ذرے دا ہوسی حساب جسدن فلک پھٹ جاسی زمیں شق ہوس ی
 نہیں دادرِ حشر اے جوش کیندا بڑے بڑے دے منہ دارنگ فق ہوس ی
 انج سانوں اناں ارشادات خداوندی دی طرف توجہ دلاندے نیں جیہڑی تیسویں پارے اُج واضح ہو جاندا
 نیں

اذا السماء انشقت ہ وازنت لربها وحققت ہ واذالارض مدت دالقت ما فیما وتخلت
 ”جدو اسمان پھٹ جاسی۔ تے آپڑے رب دا حکم سن لیسے تے اوہ اسی لائق اے۔ تے جدو زمین چھکتی جاسی
 تے اوہ اپڑے اندر دی آں چیزاں اُوں اُگل دیسی تے خالی ہو جاسی۔“

حق پرستی اُنہاں دا شعار ہوئے دے باوجود اوہ اپڑے آپ اُوں دربار خداوندی انج ہک تہی دست دی حیثیت
 سی پیش کر کے خضوع و خشوع نال تعلیم حق دی دعا کردے نیں۔

م۔ مالک ہر دو جہان مینوں چشم پینا تے عقل سلیم دے دے
 کوئی کمی نہیں تیری جناب اندر جو کج سنگناں رب کریم دے دے
 میرا ساغر ہستی لبریز کر کے مینوں نشہ عشق عظیم دے دے
 صدقہ اپڑے حسین دایا مولا مرے جوش نوں حق دی تعلیم دے دے
 تے جس حق دی اوہ دعا کردے نیں اسی دے زیر اثر اس حقیقت دا اظہار کردے نیں کہ

میرا اپڑا کوئی مقام نینگا میرا چلنا پھرنا دے راہ تیری
 اوئی راہ جیہڑی صراط مستقیم کہلاندی اے تے اوہ راہ جیہڑی مکہ تے مدینہ سی ہو کے جاندا اے تے حق دی ایہہ
 تلاش جس راہ تے لے جاندا اے اوہ عشق حقیقی اے جس وسے عشق مجازی ہک پل دی حیثیت رکھداوے۔
 المجاز قنطرة الحقیقة (مجاز حقیقت دا پل اے) تے عشق مجازی انج ہک منزل اوہ آنڈی اے جیہڑا
 عاشق اعلان کرداوے۔

م۔ منے محبوب دے عشق اندر سکھیا نفس سرکش نوں ہلاک کرنا

یعنی (بڑے موزی کو مارا نفس امارہ کرگمارا)

بلکہ سکھیا محبوب دی یاد کولوں   دل نوں بُناں دے پیاری پاک کرنا
 دسیا یار دی نگر نے جائز گیاں   پردے بغض و عناد دے چاک کرنا
 جس کرنے بچ جوش خوشبو نیگی   ایسے کرنے نوں کیسی کوئی خاک کرنا

اگرچہ عشق مجازی عشق حقیقی نوں جائزے والی راہ دا پل اے برے زمانے دی آلائشاں، مصلحتاں، کمزوریاں
 ایمان دی دشمن نیں جیہڑی اس راہ اچ رکا دتاں۔ بڑے کھلو تیاں نیں۔ اناں کمزوریاں نوں ہک خوبصورت شکل
 اُچ دیکھو، اراہ حق سی بھٹکویں دی لغزش دا باعث اے، اس دا عرفان اس خوش قسمتی دی طرف اشارہ ہوندا اے
 جیہڑا راہ حق دی طرف لے جاندی اے۔ عاشق حق جدوان آلائشاں نوں حسین صورت اُچ اپڑا احاطہ کردے
 دیکھدا اے تا اس نوں اس دی ماہیت دکھا کے روکدا اے۔

م۔ مٹی دے بُت سنگار کر کے   مرے چہلے ولے دے کول نہ آ
 ایہہ بے درد زمانہ بدنام کرسی   چوری چھپے ہکلے دے کول نہ آ
 مری شب بیداری دے راز نہ پچھ   صبح صادق مصلے دے کول نہ آ
 عمر پھردی زہد نوں آگ لاسیں   دیکھ جوش دل جلے دے کول نہ آ

اس وسے ایہہ آلائشاں جیہڑی عشق دنیا، عشق اولاد یا عشق جان کسی بی صورت اُچ اعلیٰ قدراں دا فقدان ہوندا
 اے تے اس دے اثرات منفی قدراں دے حامل۔

اُتھے پھسایا اے دل جیہڑا   جتھے قدر بے قدراں نوں دل دی نہیں
 زخمی عشق دے جوش نی بچ سکدے   ایہہ بیماری کوئی دق تے سل دی نہیں

تے اس وسے کہ اس عشق مجازی اچ ہجر و ناکامی مسلسل محبت پھرے دل دے حوصلے، ہمت تے وقار نوں
 ملیا میٹ کر دیندے نیں تے اس دے طوفان اُچ محبت کرنے والے نوں مقدر دا شکوہ کنناں بنڑاندے نیں۔
 اس نوں تقدیر دی لکھیر الٹی نظر آندی اے۔

الف اڈ گئے رنگِ نجومیاں دے   کفِ دست وچ تک کے لکیر الٹی
 کوئی صورت نہیں دل دی ملاپ والی   لکھڑ والے نے لکھی تقدیر الٹی

کٹ گئے دونوں گلو ہک وار پھر گئی اُدھر سیدھی تے اُدھر شمشیر اُلٹی
 کشتی جوش دودلاں دے پیار والی بحر عشق دے اندر اخیر اُلٹی
 ایہہ مجاز تے مجازی چیزاں دا عشق دنیا دا عشق تے وقار دی موت ماحول نُوں جاں کاہ بنڑا نڑے والے عناصر
 بن جاندے نیں تے ایہہ اپڑے بیگانیاں دی طعن و تشنیع رسم دنیا بن جاندے نیں۔۔۔ فیروز پورا ماحول محبت
 والیاں دا دشمن لگداوے۔

اُف دل سزہ کے بریان ہو یا طعنے آپڑے دشنام بیگانیاں دے
 شمع سڑ بل جاوے زبان تیری تنے ساڑے ون پر پروانیاں دے
 ساقی رنداں دی زیست برباد کرنیں کر کے بند دروازے میخانیاں دے
 ایہہ بے خبر حقیقت نوں خاک جانڑن جہاں دیکھے نی جوش دیوانیاں دے
 ایوئی احساس دل دے تاراں نُوں چھنجوڑ کے سوئے ہوئے ذہن تے خوابیدہ سوچ نُوں بیدار کرداوے، عشق
 مجازی اپڑی ناپائیداری تے کج زوی دے باعث محبت نُوں مایوس کرداوے۔

ک۔ کاتب ازل نے عشق والے جیہڑے حروف لکھین اوہ تمام بچھ گنیں
 شب وصل تیرے انتظار اندر جیہڑے جلائے ڈیوے سرشام بچھ گنیں
 گلاں نال پہریا جہان سارا جو بن خار ہوئے اوہ گلاب نینگا
 سیسی تن دیکھے گلبدن دیکھے ایہہ ہر گل کوئی انتخاب نینگا
 نہ کوئی پری پیکر پرستان اندر دیکھا خلدوچ بی آفتاب نینگا
 یا فیروز جوش دی نظر کمزور ہو گئی یا معشوقاں دے منہ تے شباب نینگا
 محبت دے اس ابتدائی ماحول اچ عشق حقیقی دے برعکس کہ جہاں فنا فی اللہ دی کیفیت ہوندی اے۔ یا اس دے
 ذرا تلے فنا فی الرسول تے اگر ایہہ توفیق نہ ہووے تا فنا فی الشیخ دی کیفیت طاری ہوندی اے اُتھے محبت ہوندی
 اے جیہڑی ہونو محبت دی طلب دایا رانمیں ہوندا۔ مجازی عشق اُچ بے بسی دا احساس ہونداوے۔

م۔ مہر کر تو یا جفا کر تو دیکے دل تا واپس نہیں لے سکنان
 ڈرناں تیری نہ کدرے رسوائی ہووے دل دا حال تک منہ سی نہیں کہہ سکنان

ایسا عشق نے بخشا جنوں میں نوں تے پنج بندیاں دے وچ نی بہہ سکناں
برے اس دی سب سی تلویں سیڑھی یا منزل فنا فی الذات تے رُک جائے سی جتھے عشق مجازی دی ہوندی اے
اُتھے اس اُچ خودوں ’ہمہ خوبی‘ گھڑیں دا احساس حاوی ہوندا وے جدو اس کیفیت اُچ جی رہیا ایا تا اس نے
کہیا:

سونا باہر سی اکثر سیاہ دسدے میرا پھٹا پرانا لباس نہ دیکھ
دولت صبر و قناعت دی کول میرے مری غربت تے میرا افلاس نہ دیکھ
تے فیر خود جدو انہاں نوں روشنی نظر آندی اے تہ کہندے نیں
نظر جہاں دی جوش کیمیا ہووے حرص دنیا دی انہاں دے پاس نہ دیکھ
تاں اُنہوں عشق مجازی سی اگے ودھڑیں دی خواہش ہوندی اے تے جدو اس راہ تے چلے وے ضروری زاد
سفر درکار ہوندا وے تا اس وے دعا کردے نیں۔

الف اقبال جیہا دل عطا کردے نظر رومی جیسے باشعور دی دے
ررد دل عطار دا بخش مینوں تڑپ زندہ جاوید منصور دی دے
جرات خالد دے عشق بلال جیسا غیرت ٹیپو سلطان غیور دی دے
سمجھ اپڑے کلام دی جوش کیمیا صدقہ نبی کریم دے نور دی دے
تے اس راہ تے چلڑیں دی توفیق عطا ہوندی اے تے اُنوں عشق دی تیسری منزل نظر آندی وے۔

دل دیاں اکھاں نال وکھ دیوانیاں نوں واللہ جوش بھی چھلا رسول دا اے
تے اس منزل اچ عشق، عاشق سی قربانیاں دی طلب کردا وے تاکہ اوہ اگلی منزل دا حقدار بنڑے۔

آپڑے چھوڑے پرانے چھوڑے چھوڑی دنیا تے دنیا دے نام چھوڑے
تیرے نام دے حرفاں نوں یاد کرناں ذکر غیر تے غیر دے کلام چھوڑے
منے چھوڑا کلیسا کنشت چھوڑا صنم کدے چھوڑے اصنام چھوڑے
رکھ لے جوش دیوانے دی لاج ساقی تری خاطر میں عقل دے جام چھوڑے

استھ پونج کے جوشوں اپڑا مقام حاصل ہوندا وے جتھے دنیا دی الانشاں مصلحتاں بدتاں اس نوں آلودہ نہیں

کر پاندیاں کہ ہونڑا تھے رسول ﷺ دے کرم داسا یہ حفاظت کردا وے تے ایہہ شاہ وگدا سب ہک ای مقام تے ہک ہی دھن اُچ مد ہوش نیں۔

اللہ والیاں دی گفتگو اندر کفر وشرک تے بدعت دا نام تک نہیں
 الا اللہ دی مئے دے دور چلدے دنیا والی شراب دا جام تک نہیں
 آکے دیکھ محمد ﷺ دے غلاماں نُوں ذکر خیر تے فکر اصنام تک نہیں
 دین احمد بچ جوش میں سچ کہنا نہیں تفریق کوئی آقا غلام تک نہیں
 جدو ایہہ مقام مل جاوے تا فیر دنیا لے ننگ و نام بے معنی نظر آندے نیں تے اتھو دیاں مصلحتاں بے مقصد۔

چھپ کے پیڑاں اے کم بزدلاں دا خاص و عام دے مجمعے اچ کھلوکے پی
 کہ ایہہ شراب معرفت ساریاں جباباں سی بے نیازاے۔

حق دی تلاش، حق دی محبت تے حق دی رفاقت نے جوش دے فن نُوں وقار بخشا تے جدو جوش نُوں اس وقار دا احساس عطا ہو یا تا اس نُوں اپڑا فن مقدس تے پروقار نظر آیا۔ ایسے مقام تے فن دی توہین برداشت نہیں ہوندی۔

کاف کدے نہ بہہ ساں نہ قدم رکھ ساں چاہے سونے دی کیوں نہ زمین ہووے
 او بہشت جہنم سی کہٹ نیگی آپڑے فن دی جتھے توہین ہووے
 تے اُتھے وہ جرات عاشق دے قدم چمدی اے جیہڑا حوصلے ہمتاں تے وجدان ہک مستی، جنون تے مدہوشی
 دی کیفیت جلو اُچ لیتے ہونداوے۔

لسیاں پہیڈاں دے شیر تا عام پیندے تو دوشیراں دے سینے چو چو کے پی
 تے ایہہ جرات کتھوی آسی فرماندے نیں؛
 اگر جوش چاہنیں دل صاف ہو وے پاٹریں ساقی دے پیراں دا تہو کے پی
 اس مقام تے جدو خرد دے بندے اپڑی۔۔ احتیاط و ضوابط دی قیود عائد کرنے دی مذموم کوشش کردے نیں
 تا عاشق چچ اٹھداوے۔

حسن دے شہر وچ وہمیاں نے رو کے راہ میرے سرکاں ساریاں بند

نالے میرے تصور دے راہ مل کے دن رات رکھن بوئے باریاں بند
برے اس نون اڑے مقام دے وقار دا احساس ہوانداوے تافیر فریاد تے شور اُس نون اُس مقام دی عزت
تے وقار دے منافی نظر آندین۔

کرساں صبر بن صبر علاج نیبگا ہیون عشق اندر آہ وزاریاں بند
اگر چہ جاری ویریاں ایسے قانون کیپتے میرے جوش تے لائریاں یاریاں بند
تے ظاہر بین اکھیاں والیاں دے انان تو انین تے بندشاں نون اوہ خانہ عشق نون جلا نڑے دی کوشش سمجھدے
ہوئے اڑے مطمح عشق نون پکار دے نیں۔

خ۔ خانہ دل میرا پھونک تا نہ کدرے تیرا ٹھکانہ نہ جل جاوے
ایہہ مقام صرف اہل دل تے اہل نظر چچھا نڑ سکدے نیں، ظاہر بین نگا ہواں تے ظاہر پرست ذہن اس دے
عرفان سی محروم ہوندے نیں جیہڑا عشق دی گلاں دے فہم دے ادراک سی قاصر ہونداوے۔ اُنون اگر عاشق حق
دی گلاں بے معنی بے مفہوم معلوم ہون تہا ایہہ انہاں دی کم فہمی اے نہ کہ مقام عشق دی خامی۔ چنانچہ انان نون
جوش متنہہ کردے نیں کہ میری گلاں تو اڈی سمجھ سی بالاتر نیں اس وسے کہ ہونڑ ایہہ مقام اے جیہڑا میری گلاں
میری نیں بلکہ میں خود نیں سمجھدا کہ غیب سی ایہہ مضامین کس طراں خیال اُج آندین۔ اتھے نہ وجہ کلام دا پتہ
ہونداوے نہ طرز کلام معلوم۔ نہ آغاز دی خبر ہوندی اے نہ انجام معلوم۔ نہ منزل دا ادراک باقی رہی ہونداوے نہ
مقام معلوم۔

آپے بڑ جاندین میں شاعر نیں آں سز کلام مفہوم کلام نہ چچھ
میں بے خبر آغاز دا انجام کولوں میری منزل تے میرا مقام نہ چچھ
تے اس مقام تے اسی جدو کم فہم اڑے ادراک دی رسائی نون نارسا پاندین نے تے حقیقت تہا ایہہ وے کہ اگر انہاں
دے کلام دی گہرائی سی صرف فیض بی حاصل کر سکیں تہا ایہہ بی ساڈے وسے مقام فخر اے۔

ہندکو دا جام

محمد ضیاء الدین

جنرل سیکریٹری، گندھارا ہندکو بورڈ پاکستان، پشور

ہندکو شاعری اچ ہندکو حرفی ٹوں بام عروج تک پہنچائیں اچ جتھے دوسرے شعراء دا نام آندا وے اُتھے آغا محمد جوش حرفی گو شاعری دے حوالے نال بڑا مستند نام اے۔ آغا محمد جوش نے ہندکو شاعری اچ مختلف موضوعات تے طبع آزمائی کیتی۔ آغا جوش آپڑے عہد دے بڑے مشہور ہندکو شاعر اے۔ تے ایہہ آپڑا کلام مشاعریاں اچ جدو آپڑے مخصوص رنگ اچ سزا دے اے تے لوکاں دی طرف سی ایہہ صدا بار بار بلند ہوندی ائی کہ ”اُستاد ہندکو دا مزید کلام سزا او“ تے لوکاں دی تشنگی ودھدی ریہندی ائی۔ کھلے میداناں تے باغاں اچ ہندکو مشاعرے منعقد ہوندے اے۔ ہر اُستاد شاعر آپڑے شاگرداں نال مشاعریاں اچ شرکت کردا ایاتے اساتذہ دے کلام سی پہلے شاگرد آپڑا کلام سزا ازاں شروع کردے اے، آغا جوش دے بی شاگرداں دی تعداد بوہت زیادہ ائی۔ وزیر باغ، شاہی باغ، یکہ توت اچ ہندکو مشاعریاں اچ ہک عجب سماں بنز دا ایہہ مشاعرے دیر تک جاری ریہندی اے۔ اُستاد غلام رسول گھائل بھی ہندکو دے حرفی گو شاعر اے۔ اُنہاں دا کلام ڈاکٹر الہی بخش اختر اعوان نے مرتب کر کے چھاپا ایہا۔ تے اسی طرح آغا محمد جوش دا کلام بی اُنہاں دی زندگی اچ ”مینا تے جام“ دے ناں نال چھپاتے اُس نے بڑی پذیرائی حاصل کیتی۔ اُنہاں دے کلام دی کاپیاں مارکیٹ اچ دستیاب نی ایان تے لوکاں دی طرف سی مطالبہ ایہا کہ ازاد دوسرا ایڈیشن چھاپا جاوے۔ لوکاں دی اسی خواہش دے احترام اچ گندھارا ہندکو بورڈ نے ”مینا تے جام“ دا دوسرا ایڈیشن چھاپی دا ارادہ کیتا تے اِس ٹوں مرتب کرنے دا اعزاز اللہ نے میری قسمت اچ رکھا ایہا۔ ہندکو دی حرفیاں تے مشتمل ایہہ کلام ہندکو دے حرف ٹوں معتبر کرنے اچ انشاء اللہ ضرور آپڑا کردار ادا کریں۔